

בעולם הבא שנאמר (תהלים פ"ד, ח') ילכו מחיל אל חיל, ופירש רש"י משיבה לשיבה ממדרש למדרש. ויתוסף להם חיים גם בעולם הבא. לא יתכן לרמוז בהם לכפול לשון שני חייהם שחביב לפני המקום לעולם הבא. שהרי יתוסף להם חיים ושנים. ורק באשה שנשארים החיים כמספרם לעולם הבא יתכן לרמוז שחביב שני חיי שרה ואשה אחרת כמה שנכפל שני חיי שרה ואשה אחרת כשרה לא היה שתיקנה פגם חוה וכו' שאמרו. ומשום הכי נרמז דוקא כשרה:

אך הענין מה שאמרו שנתם תמימים הוא כיון שנמנו כל השנים אף שנות הילדות שלא היה בהן דעת. מזה מבואר ששנותיהם תמימים. והנה באברהם אבינו ע"ה כתיב (בראשית י"ז, א') התהלך לפני ה' תמים. שעל ידי המילה נשלם ששנותיו תמימים. והיינו שאז נחבר מה שנאמר (תהלים ק"ז, ג') לך טל ילדותך מה טל זה פורח וכו' מה הטל הזה סימן ברכה וכו' וכמו שאמרו בבראשית רבה (ל"ט, ח') והיינו שאף ימי הילדות קודם שהכיר את בוראו גם כן סימן ברכה. שיהא נהורא דנפיק מגו חשושא (וכמו שאמרו בפרישת לך מאמר י') וכן שרה אף שלא נאמר בה והיה תמים כבר אמרו (עבודה זרה כ"ג) דאשה כמאן דמהילא דמיא. ונכתב רק כשרה שני ימיה להורות ששנותיה תמימים על פי מה שאמרו במדרש (קהלת רבה ד', מ') אדם אחד מאלף מצאתי זה אברהם. ואשה בכל אלה לא מצאתי זו שרה. והמכון שהיו עוד צדיקים כאברהם שבא לחקן פגם של אדם הראשון וכמו שאמרו (בראשית רבה י"ד, ו') הרי אני בורא את האדם תחילה שאם יקלקל יבוא אברהם ויתקן תחתיו עיין שם ואדם אחד מאלף מצאתי כאברהם שיבוא לתקן פגם אדם הראשון וכמו שאמרו בבראשית רבה (י"ג, ו') אין דור שאין בו אברהם וכו' אבל אשה כשרה שתיקנה פגם חוה לא נמצא. וזה שנאמר ואשה בכל אלה לא מצאתי. ומשום הכי נחשב בפרשה מיוחדת מיתתה ושני חייה. להורות ששנותיה תמימים. מה שלא נמצא כשום אשה וכמו שאמרו בזה"ק.

ונכפל בה באחרונה שני חיי שרה שחביב שנותיהם של צדיקים לפני ה' יתברך בעולם הזה ולעולם הבא. אך זה יתכן באשה שאינה בת תורה ונשאים חייה כמו שהם לעולם הבא והם חביב לפני ה' יתברך מה שאין כן בצדיקים דאיתא (בוכות ס"ד) תלמידיו חכמים אין להם מנוחה לא בעולם הזה ולא

[ג] ויהיו חיי שרה וגו'. במדרש רבה (בראשית רבה נ"ח, א') יודע ה' ימי תמימים וגו' כשם שהם תמימים כך שנותם תמימים וכו' כהדא עגלתא תמימה. ושמעתי מרבינו הקדוש וצוקללה"ה שפירש כהדא עגלתא דבר עגול שאין לו ראש וסוף שהכל שוין כך שנותם וכמו שאמרו (שם) בת מאה כבת עשרים לחטא. ומסיק במדרש מה צריך לומר שני חיי שרה באחרונה לומר לך שחביב חייהם של צדיקים לפני המקום בעולם הזה ולעולם הבא. ודרש זה כשרה שלא נכתב פרשה מיוחדת ולמנות השנים בשום אחת מהאמהות כמו כשרה וכמו שמוכא בזה"ק (ח"א קכ"ב) אבל מה שגרמו שחביב חייהם לפני ה' יתברך בעולם הזה ובעולם הבא מונכפל שני חיי שרה באחרונה. יש להבין למה נרמז זה כשרה ולא באברהם. כיון שזה אמר על כל הצדיקים שחביב חייהם בעולם הזה ולעולם הבא.

שאמרו בבראשית רבה (ל"ט. ח.) והיינו שעל ידי השתדלותו זכה שיהיה הכל מטלא דעתיקא. כשנים הללו מסדורות וכאות מששת ימי בראשית וכו' כמו שאמרו בשבת (פ"ט:) וכמו שאמרנו (פרישת לך מאמרי ד') ונקרא הכל אשר חי:

ההשתדלות במצוות עשה. שמדתו היה אהבה כמו שנאמר (ישעיה מ"א. ח.) זרע אברהם אוהבי, ואיתא בירושלמי (ברכות פרק ט הלכה א' הובא בחס' סוטה כ"ב:) עשה מאהבה שאם באת לשנוא דע שאתה אוהבו וכו' ששורש המצוות עשה בא על ידי אהבת ה' יתברך. ומדת יצחק הפחד והיראה ומוזה בא השמירה במצוות לא תעשה. וכמו שאמרו (שם) שאם באת לבעוט דע שאתה ירא וכו' והיה עסק אברהם אבינו ע"ה הזריות במעשה כמו שאמרו (חולין ט"ז.) קרא זריותה דאברהם קא משמע לן. וכן (יומא כ"ח:) אגן מאברהם ניקוט וגמור ופירש רש"י להיות זריון כאברהם. והוא כמו שאמרנו דזריות במצוות עשה והזריות במצוות לא תעשה. כמו שכתב רש"י (לר"ף עבודה זרה י'). ונאמר לאברהם לך לך לאתקנא גרמך וכו'. וכמו שמוכא כוזה"ק (ח"א ע"ז:) והיינו להיות מהלך מדרגא לדרגא ולא עומד. וזה שאמרו במדרש (תנחומא וירא כ"ב) מהו לך לך נסיון אחרון כנסיון ראשון נסיון הראשון בלך לך מארצך ונסיון האחרון בלך לך וכו' ומה נפקא מינה בלשון לך לך. אן המכוון שאף בנסיון האחרון שכבר נשלם בכל התשעה נסיונות. מכל מקום נצטוו לך לך שישתדל בהשתדלות כמדתו. וזה לך לך לאתקנא דרגא דילך כמו שנצטוו בנסיון הראשון. וזה שנאמר ימי וגו' אשר חי. שכל שניו היה חי הולך וגדל כמדתו בהשתדלות וזריות. על דרך מה שנאמר (קהלת י"ב. ה.) כי הולך האדם אל בית עולמו. ואיתא (שמות ובה י"ב. ג.) כל צדיק וצדיק הוה ליה עולם בעצמו וכו' (ועיין שבת קנ"ב.) והיינו שכל אדם צריך להיות מהלך להיות נשלם במדריגתו ומדתו. ומוזה יש לכל צדיק מדור ועולם בפני עצמו. וחשב כל שני חיי אברהם אף ימי הילדות קודם שהזכיר את בוראו ועל כולם כתיב אשר חי. והיינו שעל זה נחבשר לך טל ילדותך מה הטל הזה וכו' סימן ברכה וכו' כמו

[ז] ואלה ימי שני חיי אברהם אשר חי

וגו'. חכמת אשר חי מיוחדת. אך

הענין שעסק אברהם אבינו ע"ה היה

